

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Égész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyed évre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

Hirdetés díja:

Égész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

Lelkészi és tanítói javadalmat képező ingatlanok községi pótdó mentessége.

Az „Evang. Egyház és Iskola“ m. évi 36-ik számában a következő „kérdés“ olvasható:

„Jogában áll-e a politikai községnek oly határozatot hozni, melynél fogva, pld. új községháza építése alkalmából a lelkészi és tanítói földek is megterhelhetnek? Esetleg ki vannak-e véve ezen földek egy törlesztéses kölcsön felvétele alkalmával, mint szabad telkesek, a megterheletés alól s mely törvény vagy rendelet alapján?“

Az első pillanatra ez az egyházi érdekeinkre nézve épen nem közömbös, sőt nagyon fontos kérdés, illetve a reá adandó válasz igen egyszerűnek s világosnak látszik, mert csupán a magyar törvénytárt kell felütnünk s ott a „községekről“ szóló 1886. évi XXII. törvénycikk 138. §-ában a következőket olvashatjuk: „Az állam hivatalnokai, a katonatisztek, honvédtisztek, a törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok, a néptanítók és kis és nagyközségekben a kör- illetőleg községi jegyzők, hivatalaik után járó fizetéseiktől, illetőleg nyugdíjaiktól községi adót nem fizetnek. Hasonlólag nem fizetnek a lelkészek sem azon javadalmaiktól, melyeket kizárólag az illető egyházi községben viselt lelkészi hivataluk után élveznek.“

Ha azonban a felvetett kérdés mélyébe s a községekről szóló törvény, valamint annak alkalmazása körül hozott belügyminiszteri rendeletek és m. kir. közigazgatási döntvények szövevényeibe beletekintünk, akkor már nem olyan könnyű a

feltett kérdésre világos és félremagyarázhatatlan választ adni.

Miután nézetem szerint ezúttal nem csupán egy konkrét esetből kifolyólag a feltett kérdés eldöntéséről, hanem egyházi érdekeinkre nézve általában igen fontos és ma itt, holnap másutt felmerülhető vitás jogviszony elbírálásáról van szó, ennél fogva szívesen teszek eleget az „Evang. Egyház és Iskola“ mélyen tisztelt szerkesztője ama felszólításának, hogy egyházi alkalmazottainknak a községi pótdómentességről szóló törvényszerinti jogállását röviden kifejtssem, okulás céljából a jövőre nézve s jogorvoslat céljából a multa és a jelenre nézve, ha netalán mások is törvény ellenére viselték vagy viselik a községi pótdót.

A községekről szóló törvény szerint a községi szükségletek fedezésére szolgálnak: 1. a községi vagyron, 2. a községi lakosok és birtosoktól követelhető adók, 3. a községi lakosok kézi és szekeres munkaereje.

A községi adók kivetésére nézve a törvény 130. §-a következőket rendeli: „Kis- és nagyközségekben, ép úgy, mint rendezett tanácsú városokban a község minden tagját egyenlően érdeklő közigazgatási költségek a folyó évre kivetett következő egyenes államadók: földadó, házadó, keresetadó, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyetek adója, bányaadó, tőkekamat és járadékadó arányában; azon költségek pedig, melyek a földbirtok érdekében tételnek, csak az érdekeltek földadója arányában vettenek ki.“

Továbbá a községi törvény 132-ik §-a szerint: „Rendezett tanácsú városokban a törvényhatóság indokolt előterjesztése folytán, a mennyiben az az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar és kereskedelem érdekeinek veszélyeztetése nélkül esz- közölhető, a kormány kivételesen megengedheti, hogy azok közvetett államadokra is vethessenek

ki pótdadót s jövedelmeik szaporítása végett a városban s annak területén illetéket, helypénzeket, vámokat szedhessenek, sőt az állam által igénybe nem vett új adónemeket is hozhassanak be.“

A községi törvényből azért idézem mindezt, hogy az olvasó előtt nyilvánvaló legyen, miszerint a községek egyrészt pótdadót vehetnek ki s e pótdadóra nézve a törvény a lelkészeknek és tanítóknak mentességet biztosít; másrészt a községek közül a rendezett tanácsú városok kormányengedéllyel a pótdadón kívül bizonyos illetékek kivetésével is fedezhetik szükségleteiket. Ezen illetékekre nézve azonban a községi törvény a lelkészeknek és tanítóknak nem biztosít mentességet.

A szokásosabb községi szükségletek, melyeknek fedezéséről a községek nem pótdadó útján, hanem illetékek kivetése által gondoskodnak, a következők: csatornázási, utcakövezési, utcaseprési és öntözési, vízvezeteki, tűzrendészeti stb. községi szükségletek. Egészen helyes, hogy az efféle szükségletek nem a községi pótdadó jövedelemből fedeztetnek, hanem a községi lakosok külön megterheléséből. Valamint az is érthető, hogy ezekre a terhekre nézve a községi törvény senkinek, tehát a lelkésznek s tanítónak sem ad mentességet, mert hiszen egyénileg érzik ezen költséges intézményeknek közegészségügyi előnyeit s így méltányos, hogy azokhoz mindenki — mintegy magánjogi ellenszolgáltatásképpen — hozzájáruljon

Ismétlem, hogy csakis rendezett tanácsú városoknak áll módjában a községi pótdadón kívül még ilyen illetékekkel is megterhelni a lakosokat s birtokosokat.

Ilyenkor mindig külön szabályrendelet alkotandó, mit a kormány hagy jóvá.

Már most az a kérdés, vajjon a község háza építése olyan községi szükséglet-e, mely nem a pótdadóból, hanem szabályrendeletileg megállapított illetékek kivetésével fedeztetik? Kis- és nagyközségekben semmi esetre sem, mert ezek a pótdadón kívül más illeték kivetésével meg nem terhelhetik a lakosokat. De rendezett tanácsú városban sem, mert a község háza építés olyan általános községi közszükséglet a melynek az egyes lakosok szerint megmérhető speciális előnye ki nem mutatható s így csakis községi pótdadóból építhető. Ha pedig ez áll, akkor nem szenved kétséget, hogy a lelkészi és tanítói javadalmat ké-

pező földek a község háza építésének költségeihez nem járulnak hozzá, mert hiszen e földek a községi törvény szerint pótdadómentesek.

Törvény vagy rendelet nem részletezi azt, hogy mely szükségletek fedezhetők szabályrendeletileg megállapított s kivetett illetékekből s melyek csupán pótdadóból. Sőt konkrét esetekben a felelősségi hatóságok döntenek el azt is, vajjon valamely szabályrendeletileg kivetett illeték „bir-e községi pótdadó természetével vagy sem?“ Ez a döntés irányadó azután arra nézve, hogy a lelkészi és tanítói földek megterhelhetők-e vagy sem.

A községi közegek pótdadó vagy illeték kivetése ellen a közigazgatási bizottsághoz, innen pedig a m. kir. közigazgatási bírósághoz van jogorvoslatnak helye, mely utóbbi végérvényesen dönt! Behatóan utána néztem, vajjon a m. kir. belügyminisztérium valamely rendeletében foglalkozott-e már azzal a kérdéssel, vajjon község háza, helyesebben legfeljebb városháza építési költségei a községi pótdadó jövedelem mellőzésével külön illetékek kivetése által egyáltalán fedezhetők-e? Nem találtam ilyen rendeletre, s nem is hiszem, hogy ilyen lehessen, mert a községi törvény 130-ik §-a világosan kimondja, hogy a község minden tagját egyenlően érdeklő közigazgatási költségek az állami adók arányában, pótdadó címén vettetik ki. Ha az ellenkező állhatna, akkor mi sem volna könnyebb, mint a lelkészeknek és a tanítóknak a törvényben biztosított községi pótdadó mentességét kijátszani. Egyszerűen „pótdadó“ helyett „illeték“ címet adna a község a kivetésnek s ezzel — miután a törvény csak „pótdadó“ alól ad mentességet a lelkész és tanítóknak — bevonná őket is az adózók körébe. A községi közszükségletek kivetésére vonatkozó szabályrendeletek alkotásánál tehát saját érdekükben résen legyenek a lelkész és tanítók, nehogy törvényben biztosított községi pótdadó mentességük kijátszassék. Ha pedig egyik másikkal ez a baj már megtörtént volna, tegyenek panaszt a közigazgatási bizottságnál s szükség esetén a m. kir. közigazgatási bíróságnál, a mely független bíróságunk mindig a törvény szellemében fog dönteni, vajjon községi pótdadó természetével bir-e valamely községi tartozás, vagy sem s ehhez képest mentesek-e alóla a lelkészi és tanítói földek vagy sem? 1897 óta fennálló közigazgatási bizottságunk elvi jelentőségű határozatait átnézve, azt tapasztaltam, hogy a községi:

lakosokra és birtokosokra kivetett községi járulékokat csak akkor minősíti „nem pótdó természetű“ nek, ha ezen járulékok fejében speciális előny, pld. az ingatlant szolgáló vízvezeték-csatorna, utcza kövezet és tisztítás stb. származik az ingatlan tulajdonosára vagy haszonélvezőjére. Ide vonatkozólag a m. kir. közigazgatási bíróságnak 1890. évi 3120 sz. elvi jelentőségű határozatának indokolása javunkra szolgáló jogelvet fejez ki. Az eset abból állott, hogy egy államhivatalnok — a ki épen úgy mentes a községi pótdó alól, mint a lelkész vagy tanító — panasszal fordult a közig. bírósághoz, mert háza után utca-seprési és öntözési illetéket vetett ki M. város. A bíróság nem adott helyt a panasznak — s ez helyes is, mert az efféle kimutatható előnyt biztosító járulék csakugyan nem bir „pótdó természetével“ s az indokolásban egyebek között ez áll: „... minthogy a panaszos által közegészségileg élvezett előnyök ellenértéke címén követeltetnek a járulékok ... panaszának nem volt hely adható.“ Nyilvánvaló, hogy a község háza építés ilyen kifejezetten személyes természetű előnyt, vagy ellenértéket nem képez s ilyen esetben a mentesség bizonyára kimondatott volna.

Az elmondottak alapján tehát a cikkem elején közölt „kérdés“ re a következő a felelet:

Község háza építés alkalmából a községi pótdó alól mentes és lelkészi vagy tanítói javadalmaszást képező telkek meg nem terhelhetők. A községi törvény épen biztosítja a mentességet. Ha ezt a törvényt valamely község jogerősszabályrendelettel kijátszotta volna, nyitva áll a jogorvoslat útja s szilárd meggyőződésem, hogy a m. kir. közigazgatási bíróság a törvény szellemének megfelelően védelmet fog nyújtani az érdekelt lelkészeknek és tanítóknak s ki fogja mondani, hogy az ilyen építkezés céljából felvett törlesztés kölcsön fedezésére szolgáló községi jövedelem „pótdó természetű.“

Amennyiben ilyen járulékok lelkészekről és tanítóktól törvényellenesen beszedettek volna, a fizetéstől számított három éven belől azok visszakövetelhetők.

DR. MIKLEB KÁROLY,
jogakadémiai tanár.

A reformáció meghonosulása és első szervezkedése Gömörben.

Részlet Mikulik Józsefnek „A gömöri ág. hitv. ev. esperesség története“ című s jelenleg Dobsinán lakó özvegye adományából az eperjesi ev. collegium tulajdonát képező kéziratos művéből.

I. Korszak.

Az ág. hitv. ev. egyház meghonosulása Gömörben 1520—1577.

A) Mikor, ki által és hogyan került Gömörbe az ev. hitvallás?

Minthogy Gömör vármegye Hunyady Mátyás trónraléptével a husziták kezében volt, bizvást föltehető, hogy a német és tót lakosság Husz tanaival megismerkedett. Valószínű ugyan az is, hogy a nép a „cseh zsebrákok“ kipusztítása után a régi szentekhez visszatért, de az egyszer elhintett mag megtermékenyítette a talajt, melyen aztán Luther és Melancthon tana annál gyorsabban és annál szebben kelhetett ki. Hogy ezen föltevés nem hiú, igazolja Péczeli Zsigmond,¹⁾ ki írva hagyta: „A pápista korban szokás volt, hogy a plébános a feszülettel áldozva futkosott körül karácsonykor, mi bálványimádás lévén, jámbor elődeink e helyett azt hozták be, hogy az evang. lelkész poharat — kelyhet — küldött körül és így gyűjtött magának egy forintot és egy-két garast.“ Azt hiszem, nem csalódom, ha a feszület ellen felemlített pohárnál, a huszita kehelyre gondolok.

Az isteni gondviselés tehát Gömörben is előkészítette a Luther hirdette tiszta evangéliom útját és gondoskodott az új tanok terjesztéséről eszközül használván arra a megjavított hit ellenségeit is. X. Leo pápa bullája, mely az evangéliomi tantilalom és átok alá fogta, 1521-ben Gömörben is Szakmáry György egri püspök tanácsára minden szószékről kihirdettetvén, a nép figyelmét a tiltott gyümölcsre fordította és ezentúl a német egyetemen megfordult tudósok, a Németországgal összeköttetésben levő kereskedők vagy a Németországból ide érkezett zsoldosok alig győztek a sok kérdezősködésre válaszolni és így a „bátor barát“ tanai, a husziták által és az akkor elterjedt tudakosság útján is előkészített népnél fogékony keblekre talált. Ahhoz járult: a könyvnyomtatás, mely Luther és Melancthon iratait sokszorosította és hamar az emberek köztulajdonává tette; a költészet, mely az új tanokat úton-útfélen elénekelt dallamokba öntötte (nem kell feledni, hogy ez időben majd minden jelentékenyebb helységben jó iskola és minden iskolában egy csapat, mondhatnám éneklésből — cantálásból — élő tanuló volt, kik az új énekeken, kivált pedig az új tanok ér-

¹⁾ Péczeli Zsigmond (Pecz Zsigmond; Azmanus Azmani. Siléziában Nissán született, 1572—85. dobsinai tanító, majd 1585—1626 ig dobsinai lelkész volt.

telmében „kijavított“ himnuszokon kapva kaptak.²⁾ — a korponai szabadság, melynél fogva Dobsina, Rozsnyó, Csetnek, Jolsva és más helységek lakosait szabadon választották, ki aztán a néppel és az általános áramlattal úszni kényszerült, ha bár püspökétől ellenkező utasítást is vett; az a körülmény, hogy a gömöri plébániák az esztergomi érsek székhelyétől távol estek; a plébánosok a tizedért csak bizonyos cenzust (mérsekelt évi bért, pactatát) fizettek, máskülönben pedig függetlenek voltak és hogy az országos zavarban más ügyekkel üntig elfoglalt főpap a tőle, akkor még teljesen el nem pártolt egyházközségekkel bibeledni rá sem ért; és végre az összeköttetés a korán lutheránussá lett Szepességgel

A hitjavítás egyszer megindulván, föltartózatlanul haladt előre, az 1523. évi LIV., valamint az 1525. évi V. törvénycikk, melyek a lutheránusok kiirtását és megfenyítését rendelik el, ép úgy papiroson maradtak, mint az 1548 IX. t. c., mely a sacramentáriusok — kálvinisták — kiűzését parancsolja.

Nevezetes jelenség a történelemben, hogy a nagy eszmék gyökeret vernek, a változás, melyet előidéznek meghonosul: ha a világi hatalom még oly erővel is száll sikra ellenök; és még nevezetesebb az, hogy az isteni gondviselés a nagy változások számára előre és szinte észrevétlenül egyengeti az utat úgy, hogy aztán elterjedéseket a máglya és szurony sem képes megakadályozni. Ki mondja meg, mikor vette kezdetét a Megváltó evangélioma? mikor a merész barát tana? mely minden ember számára egyaránt föltörte a tudomány és kutatás hét pecsétét? mikor a nagy francia forradalom, mely a népjog és népszabadság eszméivel ingatta meg a korhadt trónokat? A természetben nincs ugrás, de a történelemben sincs és meg vagyok győződve arról, hogy a „szabadság, testvériség és egyenlőség“ nagy szavaira is a Megváltó Krisztus tanította a franciákat és ha Luther Márton ki nem csavarja a papok kezéből a kiváltságot, melynél fogva a tudományos ismeret és kutatás kizárólag az ő kezökben volt: Camille Desmoulin sem ismeri a három nagy szót

Igen, a történelemben sincs ugrás. Gömörben is látjuk, hogy a hivek többsége észre sem vette a lassan és fokozatosan beállott nagy változást és róm. kath. plébánosnak nézte, ki már az evangéliomi tanok szerint tanított, szónokolt egyik szertartást a másik után elhagyott. Az egyházak még külsőleg róm. kath. plébániák voltak ugyan, de valósággal már Luther tanainak hódoltak; az evangéliom igazsága már meghódította a kedélyeket, jóllehet itt-ott több megmaradt a régi sallangból: mert az újítás nem rohamosan, sem egy-

szerre, hanem lassan, fokozatosan, minden erőszakos felforgatás nélkül, de annál biztosabban ment végbe. Nem valamely hatalmas kényúr véres fegyvere, hanem a meggyőződés és fölvilágosítás küzdött az ev. tan mellett és én valószínűnek tartom, hogy éppen a gömöri plébánosok voltak azok, kik Kechéti Márton veszprémi püspök és Bebek Imre fehérvári prépost példáját követve Luther tanait hirdetni kezdték és megnősültek, mert csak úgy érthető, hogy Gömörben „minden apostol nélkül“ oly hamar és oly korán gyökeret vert a hitjavítás. Igaz ugyan, hogy Fischer András³⁾ 1529. körül és Lendischer György⁴⁾ 1542. körül Gömörben megfordultak, de ezek már az üldözés elől mintegy biztos helyre, tehát „hitsorsosaik“ közé menekültek, mikor ide jöttek, a mint tény is, hogy 1640. körül Gömörvármegye majd minden jelentékenyebb helységében ev. egyházat találunk, — mit nem annyira akadályozni, mint inkább kincstárának megtöltése végett megfenyíteni akart Bebek Ferenc⁵⁾ ki azon bősült föl, hogy fivére, a már említett Bebek Imre 1530—34. körül nemcsak megnősült (magához veven a dobsinai vagy csetneki születésű Kreta Ilonát.) hanem ezen lépése után atyái örökségét is követelte magának és a gömöri főispánságra is számot tartott. Bebek Ferenc 1532-ben megrohanta Csetneket és miután az erődöt (kastélyt) be nem vehette, a város polgárain kegyetlenkedett és az ev. egyház — harangját ragadta el, majd 1540. körül megtámadta Ratkót, Jolsvát és Kövit, honnan szintén az evangélikusok által „tehát profán célokra“ használt harangokat rabolta el és Fischer Andrást Krasznahorka-Váralljára fogságba hurcolta, hol ezen az újra kereszteleés gyanújával is terhelt tülbuzgó férfit a vár legmagasabb csúcsáról ledobatta. Fischer András vértanúságot szenvedett, de az általa bejárt és hitökben megerősített egyházak kiheverték a bajt, az elrabolt és „pénzzé átváltoz-

²⁾ Ezen férfiú születési évét és honosságát nem ismerjük, valószínű, hogy a Szepességen lelkészkedett, míg eretneksége miatt elűzetett Bolyongása közben Lőcsén, Iglón és Svedlőren „tanított“ és az újrakeresztelők felekezetéhez hajolván többeket úrra keresztelt is, a miért 1529-ben Katzianer János cs. kapitány parancsából Csicsváron el is fogatott, de a vízbe fulasztástól, mire ítéltetett öntisztázása által megmenekülvén ismét folytatta eretnek tanítását Svedlőren, honnan aztán mint „va ami lato“, Gömörbe menekült és itt is élt, míg 1542-ben Bebek Ferencz elfogatta és a krasznahorkai vár csúcsáról ledobtván, vértanúságot szenvedett.

³⁾ Fischer András tanítványa volt, Késmérken egy lelkészt esketett meg és bőjti napon is húst evett. Ezen eretneksége miatt száműzetvén végre 1542 táján Rozsnyóra menekült, hol hosszabb ideig lappangott úgy, hogy Bebek Ferencz kézre nem kerithette.

⁴⁾ Bebek Ferencz gömöri főispán volt, ki testvérét az eretnek fehérvári prépostot B. Imrét, mert vele az ősi jószágokban osztozni akart és a gömöri főispán címét is felvette, haddal támadta meg és a Szepességre üzte. Mint Zápolya János hive sok „profán célra“, az evangélikusok által használt harangot rabolta el a környék faluiból, mely harangokból aztán pénzét veretett Zápolya halála után Fe. dinárdhoz állott, de kalandjait, a törökkel is szövetkezve folytatta, miért 1556-ban a haza ellenének nyilvánított, méltóságaitól megfosztott és kivégeztetett.

⁵⁾ Az akkori jámbor kor a szent énekeket, úgy mint ma a népdalokat igen kedvelte, felkarolta és terjesztette: szent énekekkel kezdték, szent énekekkel végezték a napot és munkaközben is szent énekeket dúdoltak.

tatott" haragok helyese csakhamar újakat szereztek és végre Bebek Ferenc is 1555. körül nem hogy üdözötte volna, hanem ellenkezőleg pártolta az evangélicmi hitet, legalább bizonyos, hogy rabló kalandjaival felhagyott és így fia Bebek György,⁶⁾ mint menyje Patócsy Sáfia 1555. körül az ev. hituzgó hive volt.

Különben, ha Bebek Ferencben az evangélicmi hitnek legyetlen üdözője támadt, volt az isteni gondviselésnek gondja rá, hogy a nurányi várkapitányokban erős támaszai is legyenek. Első helyen említendő azok közt Salm Miklós gróf, ki 1549. ken Murányvárat Basótól elfoglalta és úgy mint a nurányi várkapitányságban utóda: niederlajcsi Marschalkó Menyhért nem csak maga is Luther tanait vallotta, hanem e tanok terjesztője és üdözője is volt és miután a török 1556-ban e vidéket adófizetőjévé tette és az évi adóval és „basa ajándékokkal“ igen, de a meghódolt nép meggyőződésével épen nem törődött: az ág. hitvallás Gömörben oly annyira gyökeret vert és oly általános lett, hogy 1570. körül már versenytársat sem tűrt maga mellett és a róm. kath. vallásnak majdnem teljesen történt kiszorítása után a „sacramentáriusok“ nak is hadat üzent.

B) A gömöri ág. hitv. evang. egyház hit. vallása, bel- és külviszonyai e korszakban.

Már fennebb említettem, hogy Gömör vármegyében a hitjavítás nem egy férfi műve, nem is történt mindenütt egyformán vagy egy elvre megállapított közös hitvallás alapján, hanem lassan, fokozatosan, máskép itt és máskép ott, úgy, hogy aztán egyik községben még híven ragaszkodtak némely róm. kath. szertartáshoz, melyet a szomszéd községben már mint „bálványimádást“ elvetettek. Ez maga után vonta, hogy a hitvallás, az isteni tiszteletnél és egyházi szolgálatnál behozott szokás annyiféle volt, a hány község létezett, mi aztán szerfelett nehezítette azok feladatát, kik később ezen sokféle véleményt egy kalap alá hozni igyekeztek.

Igazolja ezt a gömöriek által elfogadott és Ferdinand királynak is bemutatott Stöckel-féle Confessio pentapolitana is. Már ezen hitvallás maga is világosan mutatja, hogy az ág. h. ev. egyház tana e korban a róm. kath. fölfogáshoz igen közel állott, pedig Stöckel Lénárd Luther és Melancthon tanítványa és hit dolgában bizonyára azoknál a gömöri róm. kath. plébánosoknál szabad- elvűbb volt, kik Luther tanait elfogadták ugyan,

⁶⁾ B. György, B. Ferenc fia, úgy mint neje Patócsy Sáfia, nemcsak hadi erényben tündökölt, hanem a hitjavítás művét is előmozdította; 1609—62 gömöri főispán; Baloghvára mellett elfogatott, Konstantinápolyba hurczoltatott, honnan kiszabadulván, 1667-ben elhunyt. Melius Péter egyik művét Bebek, szül. Patócsy Zsófiának, „az evangélikusok patronájának“ ajánlotta.

de részint a hitek által kényszerítve, részint önkényt még sok tekintetben a régi szentekhez is hitek maradtak.

Később azonban midőn a köznép is a hit-szónoklatok — és felolvasásokból, különösen pedig Luther irataitól az evangéliommal megismerkedett és a plébánosokból lett „lutheránus lelkészek“ helyét is evang. iskolákban képzett és külföldi — a wittenbergi és bregai — egyetemen felszentelt hit-szónokok foglalták el: az ev. vallás nálunk is tisztább és a régi salaktól mentebb lett. Még jobban tisztultak a nézetek, mikor úgy 1550 körül a helvét hit Gömörben is meghonosult és a lutheránus hitvallásban a „régibálványimádást“ találta, a „külső szertartások“ megtartását korholta és az evang. egyszerűséget magasztalta. Hogy oly körülmények között elődeink is kisebb nagyobb egyszerűségekre törekedtek és a még megtartott szertartásokból nem egyet elhagytak, igen természetes, mert a bálványimádás szemrehányása nagy dolog volt és a magasztalt egyszerűség az egyszer nyugtalanná tett lelkeknek . . . hódított: és ennek éle csak úgy volt megtörhető, ha a lutheránus hit is végkép szakított a régi sallanggal!

A gömöri ág. hitv. evang. egyházak kezdetben a róm. kath. hierarchia keretében és az esztergomi érsekség kebelében maradtak, utóbbtól különben e kornak végén sem szakadtak el teljesen, jóllehet akkor már áthidalhatlan mélység tántogott a régi és javított egyház között. Egyházaink közt e korszakban semmiféle összeköttetés nem lévén, mindegyik külön és önállóan rendezte be magát, külön hitvallást és külön szokásokat követett.

Az egyes egyházak élén állott a lelkész, ki maga felett hatóságot nem ismert,⁷⁾ a róm. kath. hierarchia tekintélyére és hatalmára támaszkodván a vallás, erkölcs és oktatás dolgában korlátlanul intézkedett, azokba senkinek befolyást nem engedett és a jogfolytonosság alapjára állva követelte magának mind azt, mi őt akkor, midőn még róm. kath. plébános volt, illetőleg róm. kath. jogelődét illette.

Jaj volt a községnek, ha megtagadta a dézs-mát és jaj a polgári hatóságnak, ha a vallástalan és erkölcstelen embert a lelkész kívánsága szerint meg nem büntette.

A hitjavítás fegyvere: a tanítás, és megjelentetlen vára: az iskola, szintén a lelkész kezében volt, ki a közoktatásnak irányt adott és a tanító-

⁷⁾ A róm. kath. érsek alatt állottak ugyan lelkészeink, de a „függs“ csak névleg állott fenn, a mennyiben az „eretnek lelkész“ édes keveset törődött azzal, a mit neki az érsek vagy az érsek nevében meghagytak, bár szükség esetében pl. ha hívei nem fizették, az érsekhez fordult segítségért. Megjegyzem, hogy e korszakból kevés adat maradt reánk, de a későbbi emlékek kellő világot vetnek erre is, mely okból egyszer s mindenkorra a később elmondandókra utalom az olvasót.

nak, mint alárendeltjének parancsokat osztott. Kőviben, Csetneken, Jolsván, Rózsnyón és más — falusi községekben is virágzó iskolákat találunk ez időt, melyekben egy sereg fiatal ember oly kiképeztetést nyert, hogy azzal egyenesen és közvetlenül a külföldi egyetemekre mehetett. De a világért sem szabad ám itt a mai gimnáziumokra gondolni! Oh nem! egy, legfeljebb két-három tanító képezte a „tanító-személyzetet,” kik, úgy mint ma a mester ember, több tanoncot is szokott „tanítás végett” magához venni, nehány — több kevesebb — fiút több kevesebb éven át magok mellett tartottak és kiképeztek. Ezek a fiúk alumnumban közadakozásból éltek és úgy a templomban, mint az iskolában segítségére voltak úgy a lelkésznek, mint a tanítónak.

A hívek állapota e korszakban felette szomorúnak mondható, eltekintve attól a nép az ország borzasztó zavarában a rabló lovagok, török és idegen katonák véres keze alatt nyögött, itt a földes úr, ott a török adó bilincseiben senyvedt és a kabona kísérteteitől remegett: az egyházi fegyelem is ólomsúllyal nehezedett reá. A vallásos és erkölcsös élet az akkori fölfogás szerint abban kerestetvén, hogy az ember az oltár szentségeit sűrűn élvezze, az Istent külsőleg is gyakran szolgálja, a 10 parancsolatot szó szerint megtartsa és a lelkészt — pontosan fizesse: az egyes ember folytonos felügyelet alatt állott és mai napon szóra sem méltatott mulasztásokért borzasztó fenyték alá esett; így pl. ki az istenitisztelettől néhányszor elmaradt, azt már felelősségre vonták, ki valamely alsóbbrendű szent — később meg sem ünnepelt — nevenapján munkához nyúlt, büntetés alá került. Mint a köznép, a földesúr (patronus) is az egyházban sok kötelességgel igen, de semmiféle joggal nem bírt.

A hitjavítás egyszer meghonosulván és minden útjába került akadályt diadalmasan legyőzvé, a 16 ik század másik felében Gömörben a szó szoros értelmében uralkodni kezdett. Ez az uralom főképp abban nyilvánult, hogy a szentírás ama szavait: „mindenket megpróbálgatok és a mi jó, azt megtartsátok,” olyképp magyarázták, hogy ez tisztán és egyedül nekik — lutheránusoknak — szól és itt is csak annyiban követendő, a mennyiben ez az egyszer elfogadott és „csalhatatlannak” tartott ágostai hitvallásba nem ütközik, szóval a luth. hit üldözni kezdte az eltérő véleményeket és legnevezetesebb e mellett az, hogy a testvér egyházat ép úgy támadta meg, mint a „pápista bálványimádást,” átok alá vetvén az „ariánus, mohamedánus, zwingliánus és más efféle” secta (felekezet) veszélyes tanait. Többé nem az oktatás fegyverével, nem is a meggyőződés erejével terjesztették a javított hitet, a „tisztá tan,” hanem többségben létüket kiaknázva visszaéltek az abból folyó tekintélyvel és hatalommal és

midőn hitőket a kisebbségre ráerőszakolták, felidéztek az ellenreformációt, a visszahatást és mig Kálvin és Luther tana közt a szakadás teljes lett és a két testvér egyház egymással elkezeredett harcot vivott: az alapjában megingatott pápai uralom aléltságból felocsudott és előbb titkon, a jezsuiták cselészövényeivel, majd később nyíltan is a magával meghasonlott hitjavítással sikra szállott. Itt keresendő a 17-ik században dühöngött üldözés kútforrása. Hiába, a ki szelet vet, az vihart arat és a ki mást üzőbe vesz, őt is üzőbe veszik!

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

Félév vége s új félév kezdete az eperjesi evangélikus jogakadémián. A tiszai egyházkerület eperjesi collégiuának jogakadémiáján, mely az egyetemeken alkalmazott tanuló beosztást mindenben követi, december 20-án fejezték be az első félévet s 20—23-ig irták alá az indexet. Ezúttal 12 hallgató nyert végbizonyítványt s többen közülök azonnal letették a jogtudományi, illetve államtudományi államvizsgát. A karácsonyi szünet január 5-ig tart. Január 5—15-ig alapvizsgálatok tartatnak. A második félévre a beiratkozások január 20-ig fogadatosítandók. A második félévi előadások január 23-án veszik kezdetüket. Ez a kiváló fejlődésnek örvendő egyedüli evang. jogakadémiánk az elmúlt félévben is fokozott virágzásról tett bizonyosságot. Az első fél évre 217 hallgató iratkozott be. Oly nagy szám ez, a milyent az eperjesi jogakadémia több százados fennállása alatt még egyszer sem ért el s a milyen nagy számmal a hazai 10 jogakadémia közül csak a debreceni ev. ref. jogakadémia dicsekedhetik. Ennek oka egyrészt az alumnus által is felette megkönnyített olcsó megélhetés, valamint a tanárok önzetlen odaadása, a kik bár szigorú, de a személyes közvetlen érintkezés alapelveire fektetett viszonyban állanak hallgatóikkal. — Az elmúlt fél évben közel 100 hallgató volt evangélikus vallású, a kiknek száma az utolsó években fokozatosan gyarapodott. Megjegyzendő, hogy az egyetem és jogakadémiák közötti viszonyosságnál fogva a második fél évre minden nehézség nélkül állapésnek van helye.

Az orosházi evang. egyház vezetősége elhatározta, hogy mint eddig több ízben, úgy ez év folyamán is, a helybeli „Polgári kör” nagytermében első sorban saját híveinek oktatására, vallásos érzületének és egyháziasságának ápolására és fejlesztésére, főleg vallás-erkölcsi tárgyú felolvasásokat tart. Régi, szép egyházi énekek előadása,

szavaltatok stb. lesznek hivatta élénkebbé és vonzóbbá tenni az estélyeket, melyeknek rendezésében lelkészek, tanítók és világiak hatnak közre. Az első ilyenmő estély f. hó 11-én tartatik.

Lelkész jubileum. A pancsovai ev. egyház december 28-án megünnepelte lelkészének, Schwalm Györgynek 25 éves jubileumát. Az őszinte tisztelet és igaz szeretet vette körül e napon az érdemekben gazdag jubilánst, ki Pancsován 25 éven át szóval, tollal, tettel és életével, alkalmas és alkalmatlan időben hirdette Krisztus evangéliomát. Az ünnepi szent beszédet az ünnepelet egykori tanítványa dr. Daxer György békésesabai vallástanár tartotta II. Korint. 5, 17—21. alapján, mely gyönyörű beszéd hitből fakadva, hitnek szólt s mély hatást tett a templomot zsúfolásig betöltő hallgatóság szívére. Istentisztelet után számos küldöttség üdvözölte az érdemdús lelkészt; a főispántól kezdve részt vett abban Pancsova városának minden rendű és vallású lakosa. Az evang. egyház, a Gusztáv Adolf-nőegylet, egyházi dalárda s a tanuló ifjúság szép emléktárgyakkal lepték meg a szeretett lelkipásztort, ki minden üdvözlésre meghatva válaszolt. Este társas vacsora egyesítette ismét Schwalm testvérünk hiveit és tisztelőit s kedélyes társalgással, jó rendben és ékesen végződött a pancsovai ev. egyház és lelkészének örömmünnepe. Az úr kegyelme és szeretete legyen továbbra is bű és igazán buzgó szolgáljával s adja áldását reá és egyházára.

A szepesbélai ifjúsági egyesület. Karácsony második ünnepén előadásokat rendezett, melyek a legjobb benyomást tettek. A vegyes kar Neupauer Mihály tanító vezetése alatt megfelelő négyhangú énekkel megkezdte az élvezetes és tanulságos estélyt, azután Weber S. lelkész tartott előadást a keresztyénség üldöztetéséről a római pogány császárok alatt, mire megint következett egy ének. Mulatságos tombolával véget ért az igen látogatott estély.

Alapítvány az eperjesi evang. jogakadémiára. Sárosvármegye legutóbbi közgyűlése a vármegyei kultúralapból évenként kifizetendő 2000 koronát szavazott meg az eperjesi collegiumi jogakadémia javára. A határozatot a népes közgyűlés egyhangulag hozta. Ezzel az összeggel, a még rendelkezésre álló jövedelmi források felhasználása mellett, az 1903—904. tanévre egy új jogi tanszéket állítanak fel, úgy, hogy ezzel — valamint az állami jogakadémián — nyolcz rendes tanár lesz. Említésreméltó, hogy Sárosvármegye már több év előtt 36,000 koronás alapítványt tett az eperjesi jogakadémia javára, úgy hogy most csupán kiegészítette előbbi áldozatkészségét. Eperjes sz. kir. város két év előtt évi 4000 koronás segílyt szavazott meg. Felette örvendetes, hogy a helyi közhatalóságok ezt az ősi protestáns főiskolát, melynek zsinat presbyteri egyházi alkotmányunk

mellett kétségkívül több a létjogosultsága s nagyobb a szüksége, mint a katolikusok hasonló intézeteinek — olyan hathatósan támogatják, megkönnyítve az egyház terhét. Viszont azonban érthetetlen, hogy a kormány egyáltalán nem segíti az egyházat e téren, jöllehet alapítványaink e tekintetben is épen úgy kötelezik őt, mint a hogy a nép- és középiskolákkal szemben. Pedig a fenti alapítványok, melyekről a kormány hivatalosan is tudomást vesz, meggyőzhetné őt arról, hogy itt ne csak tontos egyházi érdek és törvényekben biztosított igény, hanem általános helyiérdek is követelik, hogy végre a prot. főiskolák anyagi segélyezése tárgyában is tenni kellene valamit.

Kegyes adományok a nyáregyházai ág. h. ev. egyház részére. 1. Bányai kerületből: Békésesaba 40 kor., Oulaka 1 kor., Gyoma 19 kor. 70 fill., Medgyesegyháza 6 kor., Mezőberény II. ker. 10 kor., Szemlak 9 kor. 40 fill., Bajsa 2 kor., Bulkesz 10 kor., Feketehegy 6 kor., Pivnicza (német) 5 kor. 70 fill., Ósoove 8 kor., Ujvidék 3 kor., Tótaradác 15 kor. 10 fill., Franzfeld 53 kor. 70 fill., Lugos 6 kor., Orsova 36 kor. 60 fill., Gádoros 3 kor., Hajts Bálint orosházi lelkész 2 kor., Szarvas 10 kor., Budapesti kerepesi úti egyház 5 kor., Ambrózfalva 4 kor., Nagyszentmiklós 17 kor., Szeged 7 kor. 60 fill., Betka 24 kor. 58 fill., Ujpázua 5 kor., Czegléd 10 kor. 98 fill., Galgagyörk 2 kor., Harta 3 kor., Kiskőrös 42 kor. 40 fill., Rákospalota 10 kor., Mende (leányegyház) 15 kor. 40 fill., Tótróna 15 kor. 30 fill., Szucsány 37 kor. 50 fill., Bábaszék 14 kor. 40 fill., Besztercebánya 15 kor., Breznóbánya 10 kor., Dobronya 11 kor., Korpona 17 kor. 90 fill., Felsőmicsinye 5 kor. 50 fill., Tótpelsőcz 23 kor. 90 fill., Pónik 13 kor. 12 fill., Radvány 22 kor. 60 fill., Nagyszalaina 18 kor. 40 fill. Összesen 598 kor. 78 fill.

2. Dunáninnyi kerületből: Léva 2 kor., Székesfehérvár 3 kor., Szend 8 kor. 72 fill., Hegyeshalom 2 kor., Németjársfalva 4 kor., Felsőbaka 2 kor., Csánk 3 kor., Udvarnok 1 kor., Bánk 10 kor., Málnapataka 2 kor., Salgótarján 11 kor., Salgó 2 kor., Szobotist 2 kor., Nyitra-szerdahely 4 kor., Grinád 2 kor., Misérd 3 kor. Összesen 61 kor. 72 fill.

3. Dunántúli kerületből: Csáva 6 kor. 10 fill., Kabold 3 kor., Nagygeresd 3 kor., Nemesdömölk 3 kor., Gyékényes 1 kor. 40 fill., Nemespátró 1 kor., Győr 20 kor. Összesen 37 korona 50 fillér.

4. Tiszai kerületből: Jaszénova 9 kor. 96 fill., Nagyfalva 4 kor., Fűrészmező 2 kor., Ochtina 1 kor., kassai II. egyház 13 kor. 20 fill., Pivnicza 6 kor. 60 fill., Szentiván 3 kor., Liptó-szentmiklós 10 kor., Varga Márton tokaji lelkész 2 kor., Majerka 15 kor. 60 fill. Összesen 67 korona 36 fillér.

5. Erdélyi szász kerülettől: Nemes 3 kor. 91 fill., Hóltővény 5 kor., Szászhermány 3 kor., Brassó 10 kor., Fehéregyház 12 kor. 40 fill., Schuster Frigyes szászvárosi lelkész 10 kor., Szászsebes 19 kor. 90 fill., Petrozsény 3 kor. 50 fill., Holdvilág 2 kor., Szászivánfalú 1 kor., Ujváros 2 kor., Boldogváros 4 kor. 22 fill., Vérd 3 kor. 70 fill., Marosvásárhely 3 kor. Összesen 83 korona 63 fillér.

Begyűlt tehát eddig összesen 848 korona 99 fillér.

Fogadják a nemeslelkű adakozók hálás köszönetünket. — Egyben felkéretnek azon egyházak, melyek idáig a gyűjtő ívet hozzám vissza nem küldték, hogy azt bár üresen is kezeimhez juttatni sziveskedjenek. Sárkány püspök.

KÜLFÖLD

Néhány szó Csehországból. (Csehországi tudósítónktól.) A „Los von Rom” című mozgalom, a melyről most mindenütt sokat beszélnek és írnak s a mely a klerikális pártnak hosszú időre nagyon kedvező s már régen keresve keresett alkalmat adott a protestantizmus elleni igen heves hirlapi fellépésre, a cseh protestánsok részéről, ámbár ezek magok is az evangéliom ügyében s terjesztésében mindig fáradhatlanul tevékenyek, csaknem minden figyelmen kívül marad. Ez valóban különös és csodálatos dolog, hogy nálunk Csehországban, a hol az említett mozgalom oly terjedelmes hatást gyakorol, a cseh ev. nép nem akar arról semmit sem tudni és ha mégis kénytelen az egész mozgalomról beszélni — a megítélés igen kedvezőtlen.

Szándékozom tehát szót annak a kérdésnek szentelni, hogy a cseh protestánsok miért vonakodnak a „Los von Rom” című mozgalom támogatására s remélem hogy a cseh ev. egyház helyzetét s viszonyait nem ismerő magyar hítsorsosaimat e kis dolgozat érdekelni fogja.

A cseh protestánsoknak, kiknek száma a katolikusokhoz képest igen csekély, leghatalmasabb s legveszedelmesebb ellensége a klerikális párt, a mely nemcsak a maga cseh nemzete, hanem a kormány előtt is azt nagyon szeretné bizonyítani, hogy a protestánsok az állam és a társadalom legkártékonyabb elemei, mert az ev. vallás német eredetű s a protestánsok tehát a vallási tekintetben egészen a németek szolgálatában állanak. A protestánsok — úgy mondják az ultramontánok — segíelyeket kapnak a Gusztáv Adolf egyesülettől, s ez német társaság, a mely azonfelül a németeket is anyagilag támogatja s a német nemzeti és politikai ügyekre nézve nem közömbös. A politikai

pártok ellenben a kis számú protestánsok iránt, legalább vallásos tekintetben, közönyösön viselkednek attól tartván, nehogy azoknak pártját fogván a katolikusok haragját költsék fel maguk ellen.

Igy állván a dolgok a cseh protestánsoknak — úgy gondolkoznak, — hogy nekik nagyon óvatosan kell cselekedniök, hogy legalább a politikai faktorok hangulata változatlan maradjon, különben az evangélikusok ellenségeinek száma igen veszedelmesen szaporodhatnék, hiszen a cseh protestánsoknak politikai lapjuk nincsen, minek következtében a politikai ügyeikbe a katolikus politikai sajtó támogatására számítaniok kell.

Nem lehet tagadni, hogy az egész „Los von Rom” című mozgalomnak kiindulási pontja valóban politikai vagy nemzeti természetű volt s hogy a nagy német pártiak meggondolatlan nyilatkozataik által gyakran magok szolgáltattak anyagot nemcsak a klerikálisok, hanem a cseh politikusok elitélő véleményéhez is, de az is igaz, hogy ámbár az idők folyamán a mozgalom vallásos jelleget vett föl, mégis — legalább nálunk Csehországban — nemcsak a klerikális párt, hanem a politikai faktorok ezt el nem ismervén, azt hirdetik, hogy az egész mozgalom Németország igazgatásának következménye s ennél fogva hazaellenes irányzatú s azt a jelszót: „németnek lenni, annyi mint protestánsnak lenni” egyszerűen megfordítva azt kiáltják hogy „protestánsnak lenni, annyi mint németnek lenni.”

Ily körülmények között a cseh protestánsnak fölötte veszedelmes dolog az említett mozgalom dicsérni s jóváhagyni, mert különben olyan embert minden cseh hazafi azonnal hazaárulónak s Németország igazgatójának megbélyegeznék.

Azért a cseh protestánsok a „Los von Rom”-ról többnyire — hallgatnak.

A legújabb időben azonban az egész klerikális pártot egy nagy csapás érte, minek következtében ennek a pártnak nincs sem sok ideje, sem nagy kedve a protestánsok ellen fellépni s a „Los von Rom”-mal foglalkozni. Szent Wendel, a cseh nemzet kegyurának nevét viselő klerikális zálogpénztár, a melyben lelkiismeretlen tiszték s hivatalnokok, közülök pedig kivált Drozd kanonok monsignore, húsz év alatt csaknem nyolc millió koronát loptak s azonfelül sok erkölcstelen tettet követtek el, miért is a börtönbe kerültek, a klerikálisok minden fáradozásának daczára, nem sokára kétségkívül csődbe kerül. Ezen esemény, a melyről nálunk Csehországban manapság mindennütt sokat beszélnek, a klerikális pártot a protestánsok elleni írásbeli harcban egészen lefegyverezte.

Krinetz (Csehország) Kossuth Benjámín.

Az apácza kolostorok nevelési rendszere A párisi „Aurore” megdőböntő dolgokat

közül egyik apáca iskoláról. A kérdéses apáca iskolában egy 9 éves leánykát — mert egyszer a mise alatt szórakozott volt — azzal büntették, hogy egy vasvonalzóval huszat vertek a kezére. Mikor a kéz már véres volt, a főnöknő így szólt: „Isten rendelkezéséből így büntetjük azokat, a kik megfélelkeznek róla.“ Egy más alkalommal a leánykára rábizonyult, hogy szemtanúja volt egy társnője hibájának, de nem akarta a társnőjét feljelenteni. Ezért a főnöknő szobájába vitték, ott ingre vetkőztették és meghagyták neki, hogy térden végig csúszszék a szobán, csak hogy a pallót telehintették üvegtörmelékkel. A gyermek elkezdett csúszni, de az üvegcserepek csakhamar véresre sebeztek a térdét. Zokogva kegyelmet kért. Ekkor egy fiatal apáca súlyos bőrostorral ütlegelte és így szólt: „Előre, a Megváltó is így ment a Kálváriához.“ A leányka tovább csúszott. Kétszer állott meg és kért kegyelmet, de ismételt ostromozás után mégis eljutott a szoba túlsó végeig; a főnöknő, a ki itt várta, az olvasót nyújtotta feléje és így szólt: „A Megváltónak vére és könnyekre van szüksége. Csókold meg menyei urunk képét.“ Az édes anya valahogy megtudta ezt az esetet és valami ürügy alatt hazavitte a gyermeket. A főnöknő ekkor azt mesélte neki, hogy a gyermek elesett, azért véres a térde. A méltó leleplezések megdöbbenést keltettek minden felé.

A holt kéz Belgiumban. J. Warnant, lüttichi belga ügyvéd „A holt kéz veszedelme Belgiumban“ címen röpiratot adott ki, figyelmeztetvén az országot a klerikálisok részéről fenyegető veszélyre, statisztikai adatokkal bizonyítván be, hogy Belgiumban, mint növekszik lassanként az egyházi férfiak száma. Warnant szerint 1846-ban 11,968 apáca és szerzetes volt Belgiumban, 1880-ban 25,462, 1890-ben 30,065 s 1900-ban 37,689. Míg Belgium lakossága 1846. óta egyharmadával megszorodott, a szerzetesek és apácák száma megháromszorosodott. Franciaországban (melyben pedig szintén sok a szerzetes) 245 lakosra esik egy barát, Belgiumban pedig már 172-re s míg Franciaországban $\frac{1}{7}$ barát esik egy négyszögkilonéterre, addig Belgiumban $1\frac{1}{4}$. A szerzetesek számával párhuzamosan szaporodott a kolostorok száma is. 1846-ban 179, 1880-ban 1559, 1890-ben 1752, 1900-ban pedig 2221 kolostor volt. A rendek vagyonát fekvő birtokban egy milliárd frankra becsülik, rengeteg egyéb ingatlannal, ingóval, készpénzzel is rendelkeznek, azonkívül idegen nevek alatt is vannak birtokaik, úgy, hogy az összes szerzetesi vagyon mintegy 2—3 milliárdra rug. A szerzetesek száma a franciaországi kiutatisások folytán még inkább növekszik. A liberális sajtó nagy érdeklődéssel beszéli meg Warnantnak Kassandra szövegét, a klerikális lapok pedig, ékeltelenül dühöngenek s oly elkeseredéssel szólnak a röpiratról és szerzőjéről, a mely világosan mu-

tatja, hogy mily veszedelmesnek tartják Warnant támadását. Érdekes különben, hogy a XX. Siécle egyenesen annak tulajdonítja Belgium gazdagságát, hogy annyi kolostora van „s ezek segítik Belgiumot ahhoz, hogy a nemzetek élén haladjon.“

B. N.

Pótlás.

F. é. 1. számunkban „Belföld“ rovatában az 5 oldalon a miniszter évi jelentésében kimutatott „fontosabb egyházi ténykedések az 1901. év folyamán“ után kimaradt a következő szakasz címe:

„Az ág. h. ev. hitfelekezet nyeresége vagy vesztesége az áttérések folytán 1896—1901 ig.“

IRODALOM.

A francia forradalom és a Napoleon kora. (A Nagy Képes Világtörténet X. kötete. Irta dr. Marczali Henrik, a budapesti egyetemen a történelem tanára). A magyar történettudósok között Marczali Henrik az egyetlen, a ki a magyar történelem mellett az egyetemes történetet is tanulmányai körébe vonta. A mint nem volt történettudósunk, a ki egy magyar világtörténet szerkesztésére annyi joggal vállalkozhatott volna, mint ő, olyan sincsen, a kinek a kezéből nyugodtabban fogadnánk a külföld nagy mozgalmainak történetét. De Marczali óriási tanulmányai, edzett történelmi kritikája, rengeteg adatkészlete, bámulatos memóriája és biztos látása kizárnak minden kétséget arra nézve, hogy ez a könyv a legjobb magyar munka a francia forradalom történetéről, melynél különben a magyar irodalom nem nyújthat olvasóinak.

A francia forradalom egész története világosan és művésziiesen, vonzón és érdekesen van itt elbeszélve. Hallani a tömegek kavargását, s szónokokat a nemzetgyűlésben, látni a palotájában remegő királyt, s a szilaj népet, a mint a Bastillet ostromolja. Ott áll Desmoulens Camille a Palais Royal kertjében, lelkes beszéde közben egy levelet szakít a cserről, mely árnyával védi őt, s azt a szabadság jeléül tűzi fővegére. Egy perc alatt kopárak a fák és Páris utcáin egy erdő mozog: minden kalapon egy levél. Mintha megmozdult volna a Macbeth erdeje, s az erdő jönne Dunsinanra. Ott van Marat; fürdőkádjában ül, mikor benyit hozzá orvul egy szép, barna leány. Kezébe adja írott kérdő levelét. Marat olvassa és felsikolt. Tör volt a lány ruhája alatt és az most Marat szívébe keres hüvelyt magának. Ott vannak

a költői lelkű girondisták, Madame Roland szalonjának a látogatói, a kik kertje nyitott bokrai közt töltik délutánjukat, parókás fejjel, csipkés nagy nyakkendővel a ruhátlan nymphák szobrai közt, versekről és politikáról csevegve. Lassanként fogynak a vendégek, egészen elmaradnak, senki sem jár a nyirott fasorok közt, ők más fasorok közé mentek, a minek a neve temető.

Ott volt maga a királynő, a császárnő lánya a szép asszony, a ki „természetétől fogva királyné.” Elveszti trónját, urát, gyermekét, a Conciergene kis cellájában siratja el magát, hiszen nincs senki már, a ki érette sirjon. A gyermeke egy vargának van a gondjára bízva, ott ódöng. koplal egy szurtoz műhelyben a királyfi; ott hallgatja, a mint az utczán ordító tömegek vonulnak, a király halálát követelve. Hallgatja a rémmeséket a nemesek gyilkolásáról, a király fogságáról, és estve eljönnek a nép vezérei és faggatják anyjáról s időmtalan verébfej betűkkel odapingáltatják nevét a vádló vallomás alá; a neve után odamásolja a magát Simon is, a varga. Fellázadnak a vallás ellen is, semmi sem kell a régi rendből, az ol-tárra ültetnek egy feslett életű színésznőt, s himnuszokat ordítanak hozzá, az ész istennőjéhez.

Es aztán mint a hullámok közül az óriás Triton, a forradalom fergetegéből kinő Napoleon alakja. Egy fiatal olasz alezredes, a ki megnyert egy pár csatát. De száll róla a hír. A kivégzett Beauhornsais fia, elmegy hozzá, elkérni tőle apja kardját. Az ezredes megszereti a bátor gyermeket, megismerkedik anyjával, belészeret, feleségül veszi. Ah, a szép Josephine. A divatszerező asszony, a kinek a csipkeshámlái császár korában is dühbe hozzák Napoleont! Hosszú időn át ő azok pártfogója: ő szerzi ismeretségeit, ő adja tovább nagysága hírét, ő költi róla az első legendákat. Már tábornok, már konzul, már az első ember! meghódította a piramisokat, és most meg fogja tiporni az Alpok szűz havát, a melybe csak Hannibál és Julius Caesar vágta bele a lábanyomát. Az övé lesz a harmadik nyom. Mi nem sikerül a császárnak? Csak ez az egy: az orosz út, ez nem sikerül. A végig láthatatlan hómezők megfagyaszúják a bátorságot is. És a barbár ellenfél nem lehet birni. Elpusztítja a tiszajdon országát, felgyújtja Moszkvát, de nem hagyja békén ezen a földön a császárt a császárt!

Vissza kell menni, diadalok után kudarczsal, a győzelmek után vereséggel. Egy amerikai aethetikus azt mondja, hogy Napoleon nagysága abban van, hogy ő benne öltött testet a francia polgárság s az ő idejében minden polgár egy kis Napoleon volt. A kis Napoleonokat most keservesen megverték a kis Rurikok.

Hosszú az út, egy végtelenség. A fagy alól elhullott katonák sisaktaréja, kardja meredez elő. De mennek mind, átlépnek rajta. A sereg egy

ötödére fogyott, ők tartják el Oroszország összes hollóit. De ki csüggedne, ki ne menne, a mikor ő jár elől a császár, a császár!

Aztán jönnek a keserves évek, Szent Ilona, a száz nap, a mikor gyalogszerrel, egymaga újra meghódítja a Franciaországot. Es jön az utolsó bűcsü, az alkony, az éj, a melynek nincsen hajnala. A holt Caesart betakarják szürkekatonaköpenyével és igazán azzá lesz, a minek életében is indult már: legendahőssé.

Ezt az életet s a Napoleont megelőző franciaforradalom korát mondja el Marczali ebben az új kötetében színesen, finoman, művésziesen és igazán.

* * *

A kötet a Nagy Képes Világtörténet X. kötete. Megrendelhetni minden könyvkereskedésben szépen kötve 16 koronáért

Magyar Szó. (Kiss Áron ev. ref. püspök az 1848. XX-ről) „Szent várakozással tekint a magyar protestáns egyház — mindegyik irányú — közönsége s az őt anyagi tönkremenéstől megváltó 1848. évi XX. törvénycikk megvalósítása elé; nemcsak saját szempontjából, hanem egyenesen a magyar nemzet biztosításának szempontjából is. Ama segélyek, az állami dotációnak ama részletei, melyeket a magyar protestáns egyházak (és iskolák) autonómiájuk némi csorbitásának árán eddig kaptak, csak ama szürkülethez hasonlíthatók, mely a nap jöttét előzi meg. Hallanunk kell, — és ez a hazáját s magyar nemzetét szerető honfisziv egyenes posztulátuma, — hallanunk kell ama karácsonyi evangéliumot: „Ne féljeteK, mert imő, hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszén.” . . . Emez evangéliumot a törvényhozásnak ki kell mondania: az 1848 évi XX t cikket minden pontjában meg kell valósitania. Ez érdeke úgy a trónnak, kormánynak, nemzetnek és abban magának a magyar katolicus egyháznak is. Es miért? Azért, mert a magyar protestáns egyházak erőfogyottságával, vagy mondjuk szétzüllésével, csak felekezetnélküliség és a nemzetiségi egyházak fognak nyerni s nem lesz az az ellenálló erő, mely egykor a Bocskay, Bethlen és Rákóczi zászlói alá tömörítette a magyar alkotmányt, a magyar nemzet fennmaradásának minden barátját, protestánst, mint katolicust egyaránt. A felekezetnélküliség elsőben közönyös, majd ellenséges lesz minden egyházzal szemben és első sorban az elsőszülöttség előjogával élő és vagyonban bővelkedő római katolicus klérus ellen, hangosan követelvén majd a szekularizációt. A teljes vallás egyenlőség és viszonyosság alapján kielégített magyar protestantizmusban igazi testvérére fog találni anaga a magyar római katolicizmus is és épen még a szekularizáció ellen is! Azon őszinteséggel, a melylyel szólott e széken hatalmas elődöm, Méliusz Juhász Péter János Zsigmond előtt, épen azon őszinteséggel.

nyilvánítom bárkivel szemben is, hogy mi magyar protestánsok, — úgy helvéthitvallású, mint ágostai hitvallású egyház, — tiszteletben tartjuk a szerzett jogokat s a katolikus klérust javaiktól megfosztani nem kívánjuk; de a magyar nemzeti államtól határozottan követeljük örökségünket és nem alamizsnát, hanem idősebb testvérünk javadalmával aránylag, a minket jogosan megillető részünket. Ez a követelés nem csak a nádasfedelű paróchiák jámbor óhajtása, hanem magyar protestáns egyházaink minden egyes tagjának egyenes követelése!

TEMETŐ.

Molnár Lajos.

Mihályiban (Sopron várm.) 1903. december hó 3-án elhalálozott nagytiszteletű Molnár Lajos nyug. ev. lelkész. A megboldogult Csöngén (vasúni.) kezdte meg lelkészi hivatalát, honnét több évi áldásos működés után a felpéczi ev. gyülekezet hívta meg lelképásztoraúl. Itt működött 23 évig, mely idő alatt nemcsak gyülekezetének ügyeit rendezte, hanem a győri egyházmegyében is számtalan tisztiséget töltött be. Mély vallásossága, igaz emberbaráti szeretete s szerénysége folytán széles körben a legnagyobb közkedveltségnek örvendett. Midőn gyengélkedő egészségi állapota miatt 1892 ben nyugalomba vonult és szülőfalujába — Mihályiba távozott, — úgy hozzá ragaszkodó hívei, mint kartársai fájó szívvel váltak meg a kötelességtudó gondos lelképásztor és hű baráttól.

Temetése dec. hó 5 én d. u 2 órakor ment végbe nagyszámú közönség részvéte mellett. A gyászravatal felett nagy. Lauosek Jónás vadosfai ev. lelkész s esperes mondott megható szép imát. A sirnál először is nt. M a d á r Mátyás felpéczi ev. lelkész szivreható szavakban búcsuzott el a megboldogulttól gyülekezte s lelkéztársai nevében, azután pedig tiszt. T e k e János vadosfai s. lelkész mondott szép imát és áldást a megboldogult poraira.

Emlékét áldja a család és egyház!

ÜZENETEK

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

A. F. Megtörténik.

Pályázat

a tiszavidéki ág. hitv. ev. egyházmegyéhez tartozó zemplén-sóku

lelkészi állomásra.

Javadalom: az egyháztól föld, termények, stólában stb. 99 $\frac{1}{2}$ korona. — Az államtól congrua címén 1600 koronáig 1152 kor. 68 fill. — Pályázóktól megkivántatik a magyar nyelv mellett a tót nyelvnek ismerete is. — A kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi január hó 25 ig a főesperesi hivatalhoz Debreczenbe küldendők.

Kelt Nyiregyházán és Debreczenben, 190 $\frac{1}{2}$. évi január hó 3-án

DR. MESKÓ LÁSZLÓ

egyhm felügyelő.

MATERNY LAJOS

főesperes.

Üzletem fennállása alatt 116 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,
Darabos-utca 7. sz. a. (a Collegium mellett.)

Fennáll 1893 óta.

Teljesen e célra épített házambau készíték a mai kor legökéletesebb vívmánya szerint bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmegszébbmenő jóállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s ígérem ezúttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházzal érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem. Elválllok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron, több évre menő jóállás mellett.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szives pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

2 25-1

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műtermekben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállva.

Érdekldőket szivesen látok, tavakkal készséggel szolgálok.

Pályázati hirdetés

az újonnan anyásított tisztán magyar ajkú nyáregyházai (Pestm.) ág. h. ev. rendes

lelkészi állásra.

Javadalmazás: 1 Az egyháztól évi 600 kor. havi előleges részletekben; stólaris jövedelem (körülbelül 8) k és lakás kerttel.

2. Az államtól congruasegély, most egyelőre 905 kor., később 1105 kor. és az állami iskolákban teljesített hitoktatásért járó tiszteletdíj.

A lelkész rendes teendőin kívül köteles az állami iskolákban vallástant tanítani s a templomban és a temetéseken kántori teendőket is végezni

A pályázók kérvényeiket küldjék be alulírott főespereshez **januar 15-ig.**

Czepléden, 1902. évi december 21

Török József,

főesperes.

108. 3-3.

Pályázat.

Az államilag segélyezett rimaszombati egyesült prot. főgimnáziumnál megüresedett

tornatanitói állásra

pályázat hirdettetik. — Az állással 1600 kor. rendes illetés, 400 kor. lakáspénz és 5 izben ötödévenként 200—200 kor. korpótlék van összekötve. — Kötelességei: a torna rendszeres tanítása heti 16 órán és a tornajáték vezetése szerdán és szombaton délután 2—2 órán. Csak protestáns vallású okleveles tornatanitók pályázhatnak. — A kellően felszerelt kérvények az alulírt igazgatósághoz 1903. évi január hó 20-ig terjesztendők be. — Az állás a választás után azonnal elfoglalandó

Rimaszombat, 1902. december 31-én.

Az igazgatóság.

1-1

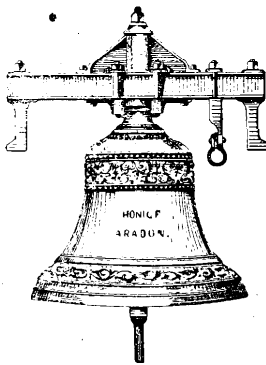
HÖNIG FRIGYES

gőzüzemre berendezett
harang és ércöntődéje, szivattyúgyára

ARAD, Rákóczy-utca II—28. szám.

Alapított 1840-ben.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **40% súly és ár megtakarítás éretik el.**

Kitűnő jó hang és tartósságáért 10 évi szavatolás!

A legkedvezőbb fizetési feltételek!

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vasharangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csékély felülfizetés mellett új harangokkal való becserelésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

12-1

Lelkész és tanító urak szives figyelmébe.

Kaphatók nálam

ISKOLAI ANYAKÖNYVEK.

ISKOLAI NAPLÓK

és

MULASZTÁSI NAPLÓK,

továbbá

KERESZTELESI, ESKETÉSI ÉS HALÁLOZÁSI

ANYAKÖNYVEK

és

KIVONATOK

s vállalkozom bármily nagy terjedelmű

MŰVEK,

JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAIKÖNYVEK.

végre

ROVATOS IVEK

elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosházán.